

EDGAR SUKIENNIK – WARSZAWA

[Recenzja]: Wioletta Zawitkowska, *W służbie pierwszych Jagiellonów. Życie i działalność kanclerza Jana Taszki Koniecpolskiego*, Kraków 2005, ss. 524, mapy, tablice genealogiczne, aneksy, ilustracje, bibliografia, indeksy.

Badania nad dziejami średniowiecznych rodów możnowładczych, a zwłaszcza ich najwybitniejszych przedstawicieli, cieszą się wśród historyków niesłabnącą popularnością. W ostatnich kilkunastu latach powstało kilka monografií dotyczących genealogii znamienitych polskich rodów, które uwzględniły ich miejsce w elicie politycznej Królestwa Polskiego. Nie brakuje wśród nich monografií szczególnych osobistości, które ze względu na przynależność do wpływowego rodu, niepospolitą karierę polityczną lub urzędniczą oraz status majątkowy zasłużyły sobie na oddzielne opracowanie. W dotychczasowej historiografii poruszającej problematykę rodów możnowładczych i rolę polityczną ich przedstawicieli nie mogło zabraknąć studiów rodziny Koniecpolskich. W 2005 roku ukazała się książka Wioletty Zawitkowskiej: *W służbie pierwszych Jagiellonów. Życie i działalność kanclerza Jana Taszki Koniecpolskiego*. Publikacja uzupełnia i pogłębia badania prowadzone przez autorkę w rozprawie doktorskiej *Jan Koniecpolski – kanclerz trzech królów. Z dziejów kariery politycznej i urzędniczej w I połowie XV wieku*. Poświęcona została jednemu z najwybitniejszych przedstawicieli tej rodziny, który do tej pory nie doczekał się monografií, uwzględniającej wszystkie aspekty jego życia.

Autorka książki jest doktorem historii i adiunktem w Zakładzie Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii w Uniwersytecie Rzeszowskim. Prowadzi badania nad dziejami Polski późnośredniowiecznej. Przedmiotem jej zainteresowań pozostają instytucje państwowe, zwłaszcza kancelarie królewskie, a także elity polityczne Królestwa Polskiego z uwzględnieniem ich problematyki genealogicznej i heraldycznej. Tej tematyce autorka poświęciła różne artykuły i przyczynki, spośród których warto wymienić: *O herbie Pobóg w XV w. Na marginesie badań nad dziejami Koniecpolskich w późnym średniowieczu*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego”, seria nowa, VII (XVIII), 2005; *Udział Janaz Koniecpolaw walce o przyłączenie Pomorza Wschodniego do Polski w połowie XV wieku*, „Prace Historyczno-Archiwalne”, 11 (2002); a także *O wiecu w Korytnicy raz jeszcze*, w: *Limes 1. Studia i materiały z dziejów Europy Środkowo-Wschodniej*, red. Stanisław Nabywaniec, Rzeszów 2008.

Wioletta Zawitkowska nie jest jedynym historykiem badającym dzieje rodu Koniecpolskich. Studia nad tą rodziną prowadził wcześniej m.in.: Alicja Szymczakowa w dziele *Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi*, Łódź 1998; Franciszek Sikora w dwóch artykułach *O rzekomej dominacji politycznej Lisów w Małopolsce w XIII wieku czyli kilka uwag o rodzinie Pobogów*, „Studia Historyczne”, 26 (1983) s. 3-28 i *Testament Przedbora z Koniecpola z roku 1460*, „Studia Historyczne”, 26 (1983), s. 297-314; Jerzy Sperka w artykule *Szafrancowie, Koniecpolscy, Koziegłowscy, Chrząstowscy. Nieznane koligacje i ich wpływ na funkcjonowanie sceny politycznej w okresie panowania Władysława Jagiełły*, w: *Sredniowiecze polskie i powszechne*, t. 1, red. I. Panic, Katowice 1999 s. 134-152; Anna Pichit w publikacji *Powiat radomski za panowania Andegawenów i pierwszych Jagiellonów*, Radomsko 2000; Janusz Szyszka w artykule *Krag rodzinny Jakuba z Koniecpola*, „Studenckie Zapiski Historyczne”, 2005, z. 2, s. 17-39; Wojciech Falkowski w publikacji *Elita władzy w Polsce za panowania Kazimierza Jagiellończyka (1447-1492). Studium aspektów politycznych*. Warszawa 1992. Pozostałe publikacje dostarczyły jedynie szcątkowych informacji na temat działalności Koniecpolskich.

Do napisania omawianej pozycji skłonił Autorkę fakt, że żadna z przytoczonych publikacji nie spełniała wymogów biografii Jana Taszki Koniecpolskiego, a także przeświadczenie o doniosłym znaczeniu rodu Koniecpolskich w dziejach XV-wiecznej Polski. Potrzeba zweryfikowania utartych poglądów na temat Jana Taszki dopraszała się wyjaśnienia jego niepospolitej kariery jako kanclerza trzech władców z dynastii Jagiellonów: Władysława Jagiełły i jego dwóch synów Władysława (Warneńczyka) oraz Kazimierza.

Wioletta Zawitkowska postawiła sobie kilka zadań, które chciała osiągnąć poprzez omawianą publikację. Po pierwsze, ustalenie miejsca jakie zajmował Jan Tazska w ówczesnej elicie władzy Królestwa Polskiego. Po drugie, przedstawienie jego poglądów politycznych oraz okoliczności wpływających na zmianę zapatrywań. Po trzecie, wskazanie metod, jakimi posługiwał się w swej publicznej działalności. Po czwarte, ustalenie obiektywnej oceny jego dokonań. Niejako na marginesie tych zagadnień Autorka podjęła się wyjaśnić przyczyny wyboru Koniecpolskiego na kanclerza oraz ustalić, jaki wpływ na jego karierę urzędniczą wywarła tradycja rodowa i powiązania rodzinne. Założenia podjęte przez Autorkę zapowiadały zatem kompleksowe spojrzenie na postać kanclerza i omówienie wszystkich aspektów jego bogatej działalności publicznej.

Ramy chronologiczne książki sięgają od 1 poł. XIII wieku do 1455 roku, czyli od okresu życia komesa Mściwiuja z rodu Pobogów, od wywodzi się najwcześniejszej genealogii Koniecpolskich do momentu śmierci kanclerza. Mściwuj był jedynie domniemanym protoplastą rodu. Natomiast faktycznie pierwszym, poświadczonym protoplastą rodu był starosta kujawski Przedbór, choć dopiero jego wnuk Jakub pisał się z przydomkiem Koniecpolski. W ciągu XIV w. Koniecpolscy dochodzili do zaszczytnych urzędów w państwie i uczestniczyli w polityce najwyższego szczebla, niejako przygotowując grunt pod późniejsze znaczenie polityczne Jana Taszki w 1 poł. XV wieku. Prezentując kariery przodków Autorka wykazała, że o niepospolitym znaczeniu Jana w gabinetie władzy Królestwa Pol-

skiego nie decydowały jedynie jego talenty osobiste, ale przede wszystkim znaczenia rodu, które w ciągu XIV stulecia ciągle rosło, by w XV w. osiągnąć apogeum.

Monografia Koniecpolskiego składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów, podsumowania, a nadto 5 tabel, 4 map, 3 tablic genealogicznych, 1 obszernego zestawienia wystąpień Jana Taszki (w aneksie), bibliografii oraz indeksów. W pierwszym rozdziale książki Autorka wprowadziła czytelnika w zagadnienie początków rodziny Koniecpolskich, która wywodzi się z Pobogów, których apogeum politycznego znaczenia przypało na XIII wiek. Oprócz prezentacji dotychczasowego stanu badań nad Pobogami i wywodu heraldycznego herbu Pobóg (dawniej zwany Pobodze), szczególną uwagę poświęciła jego dwóm przedstawicielom: Mściwojowi wojewodzie wiślickiemu, łączycielmu i krakowskiemu oraz Przedborowi staroście kujawskiemu. Wyeksponowanie problematyki karier dostojników, uznawanych za protoplastów rodu, umożliwiła dokładne poznanie początków tej rodziny oraz jej późniejszego znaczenia politycznego i ekonomicznego.

W rozdziale drugim dr Zawitkowska zaprezentowała działalność wojewody sieradzkiego, Jakuba z Koniecpola i Januszowca, wnuka wspomnianego Przedbora, a ojca Jana Taszki. Autorka uchwyciła zależność, że dzięki wzrostowi znaczenia politycznego w dobie sporów o kształt Królestwa między Małopolanami a Wielkopolanami oraz małżeństwu z Konstancją z Szafranców, Jakub został posiadaczem rozległego kompleksu dóbr ziemskich, wszedł do kręgu możnowładców i uczestniczył w polityce najwyższego szczebla. Tym samym autorka podkreśliła, że Jan Tazska zawdzięcza swój awans na urząd kanclerski nie tylko osobistym talentom, ale przede wszystkim ojcu, który przygotował grunt pod potęgę rodu i późniejsze znaczenie polityczne swego syna w elicie władzy Królestwa Polskiego.

Kolejne cztery rozdziały przybliżają zagadnienia związane z karierą urzędniczą postaci tytułowej, a więc drogę Jana do urzędu kanclerskiego, począwszy od nauki na dworze królewskim i służby u królowej Zofii, poprzez pracę w kancelarii Władysława Jagiełły i Władysława Warneńczyka, na udziale w przedsięwzięciach Kazimierza Jagiellończyka kończąc. We wszystkich rozdziałach odnajdujemy detaliczne opisy przedstawiające wkład Jana w bogatą działalność kancelarii królewskiej w XV - wiecznej Polsce: wystawianie dokumentów, świadkowanie na dokumentach, porządkowanie finansów państwa, udział w poselstwach zagranicznych, m. in. do króla Czech, Zygmunta Luksemburczyka, wyprawy na Ruś u boku monarchów, działania dyplomatyczne w okresie konfliktu polsko-krzyżackiego czy też wysoki stopień zaangażowania w osadzenie Władysława Warneńczyka na tronie węgierskim i Kazimierza Jagiellończyka na tronie czeskim. Poszczególne szczeble kariery urzędniczej Koniecpolskiego zostały umieszczone na tle wydarzeń, które mogły mieć wpływ na powierzenie mu kancelarii królewskiej - poparcie ze strony wuja, kanclerza Jana Szafranca, mariaż z Dorotą z Sienna, krewną biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego, jak również fakt, że Jan był daleki od popierania któregokolwiek ze zwalczających się stronnictw politycznych w dobie rywalizacji ródów Szafranców i Oleśnickich, reprezentując przede wszystkim orientację dworską. Poparcie udzielane mu przez Szafranców

oraz małżeństwo z krewną ich oponenta, biskupa Oleśnickiego, stawały Konicpolskiego w roli polityka mogącego łagodzić tarcia między tymi dwoma wpływowymi rodami. Tym samym autorka pokazała, że protekcja wujów Szafranców oraz mariaż z krewną najbardziej wpływowego dostojnika w Królestwie Polskim pomogły Janowi przeniknąć do otoczenia królewskiego. O wypukliła również zachowania kanclerza, które pozwoliły mu na uzyskanie przychylności Władysława III i Kazimierza Jagiellończyka i spowodowały, że jego przygoda na dworze królewskim nie skończyła się wraz ze śmiercią Władysława Jagielly.

W rozdziale siódmym badaczka dziejów Konicpolskiego odseła od chronologicznego opisywania jego działalności kancelaryjnej i przedstawiła działalność kanclerza i jego współpracowników w aspekcie techniki pracy. Poświęciła dużo uwagi zagadnieniom obowiązków codziennych wszystkich pracowników kancelarii: dyplomacji, udziałowi w tworzeniu dokumentów, wpisom do Metryki Koronnej, czynnościami gospodarczo-skarbowym związanym z finansami Korony, czy badaniami autentyczności dokumentów monarszych. Dzięki tej metodzie czytelnik poznaje działalność pracowników kancelarii od strony zakulisowej.

W ostatnim rozdziale książki odnajdujemy problematykę dóbr ziemskich, które kanclerz odziedziczył po ojcu, otrzymał od króla w formie nadania, bądź zakupił w różnych częściach Królestwa Polskiego, dochodząc tym samym do dużego znaczenia ekonomicznego. Już tym samym odczytujemy, że prestiż ekonomiczny Konicpolskich pozwolił im na rozwinięcie działalności fundacyjnej na rzecz instytucji kościelnych (fundacja murowanego kościoła w Wielgomłynach, przeniesienie altarii z kolegiaty wieluńskiej do tegoż kościoła), udzielanie pożyczek żupnikom i kredytowanie sprzedaży płodów rolnych.

We wszystkich rozdziałach uwidacznia się dążenie Autorki do starannego przedstawienia działalności Jana Taszki w całej złożoności. Nie byłoby to możliwe gdyby nie sumienna kwerenda źródełowa w archiwach państwowych i kościelnych oraz bibliotekach. W zasobie wielu polskich archiwów, w tym również archiwów zagranicznych, znajdują się zarówno akta wystawiane przez kancelarię królewską, na których widnieją podpisy kanclerza wraz z przywieszonymi pieczęciami, jak również dokumenty, które mimochodem poruszają zagadnienie działalności kanclerza, np. księgi sądowe wiecowe, nadworne, ziemskie i grodzkie różnych miast i powiatów, na obszarze których leżały dobra Konicpolskich, nie pomijając Metryki Koronnej i Litewskiej. Dzięki dotarciu do źródeł dr Zawitkowska podała precyzyjnie datę pierwszej wzmianki o kilku przedstawicielach rodu Konicpolskich, zaprezentowała kontekst w jakim występują oni w dokumentach, a także określiła stanowiska jakie wówczas pełnili. Natomiast w przypadku Jana Taszki uwydatniła jego działalność niemalże dzień po dniu, odtwarzając jego podróże u boku króla, poselstwa zagraniczne oraz informując o dokumentach, które wystawiał Jan jako kanclerz. Pełna anotacja źródeł potwierdza prawdziwość jej opowiadania. Tym samym książka będąca monografią jednego z najwybitniejszych przedstawicieli rodu Konicpolskich, dotyka wszystkich aspektów jego działalności kanclerskiej, a także odzwierciedla jego niemałe zasługi dla umacniania znaczenia politycznego dworu królewskiego.

Wynikiem docieklivosti badawczej W. Zawitkowskiej są liczne odniesienia

do publikacji innych historyków. Autorka zgromadziła obfitą literaturę dotyczącą genealogii rodów polskich, herbarzy oraz elit politycznych Królestwa Polskiego z XV wieku, dzięki czemu mogła zaprezentować stan dotychczasowych badań nad zagadnieniami poruszonymi w poszczególnych rozdziałach oraz wskazać nowe postulaty badawcze. Przykładowo w pierwszym rozdziale zaprezentowała rozbieżne poglądy Jerzego Wyrzomskiego, Błażeja Śliwińskiego, Słostwa Łaguna, Franciszka Sikory i Janusza Bieniaka na temat przynależności rodowej komesa Mściwoja, odnośnie której istniały wcześniej wątpliwości¹. Wioletta Zawitkowska pokazała proces docierania Franciszka Sikory do źródeł, na podstawie których dowiódł on, że Mściwoja należy zaliczyć do rodu Pobogów (s. 17-25). Nie ulega wątpliwości, że dzięki wielu podobnym przykładom czytelnik poznaje nie tylko dorobek dotychczasowej historiografii politycznej końca polskiego średniowiecza, ale nade wszystko wybitne zasługi możnego rodu Pobogów, który wydał również zasłużonych polityków w rodzinie Konicpolskich. Jednakże Autorka monografii kanclerza nie ograniczyła się wyłącznie do przedstawiania wyników badań innych historyków, lecz zwracała uwagę na to, że niektóre przesłanki źródłowe zostały pominięte i wymagają uwzględnienia w celu wyjaśnienia nieścisłości. Dla przykładu można wspomnieć relacje, których nie uwzględniono w badaniach nad składem i funkcjonowaniem polskiej elity politycznej w XII/XIII wieku, a które mogą wskazywać na powiązania Pobogów z innymi rodami możnowładczyymi (s. 23, 24). Ich uwzględnienie może w przyszłości zaowocować powstaniem kolejnych publikacji związanych z omawianą problematyką.

O bezstronności badań Autorki w odniesieniu do postaci tytułowej oraz wartości merytorycznej polemik prowadzonych z innymi historykami nie trzeba prze-konywać i jest to ważna zaleta omawianej pozycji. Mimo iż dr Zawitkowska studiowała bardzo wnikliwie poszczególne etapy życia kanclerza oraz genealogię rodu, nie podeszła do tych zagadnień emocjonalnie, zachowując obiektywizm. Istnieją wprawdzie wątki polemiczne i kontrowersyjne w odniesieniu do kilku publikacji, pokazujących Jana Taszkę w mniej korzystnym świetle, ale polemiki prowadzone z innymi historykami bynajmniej nie były podkopywane sympatią do postaci tytułowej i zachwytem nad jej osiągnięciami. Ich sens wydaje się uzasadniony, gdyż dotyczy weryfikacji poglądów utartych od wielu lat w literaturze przedmiotu. W tym miejscu wypada dorzucić uwagę, że tezy niektórych badaczy, którzy wykazywali przejawy niedoskonałości Jana Taszki Konicpolskiego, choćby brak lojalności wobec monarchów, spowodowane były błędnym przekładem *Roczników Długosza* oraz skrajną interpretacją historyków, którzy mogli nie uwzględnić wszystkich przesłanek źródłowych, do których dotarła Zawitkowska. Ponadto jawi się problem obiektywizmu naszego kronikarza, który nie szczędził

¹ J. Wyrzomski, *Mściwoj (Mszczuj, Mściw, 1 poł. XIII w.) kasztelan sandomierski, wiślicki i oświęcimski, wojewoda wiślicki, łęczycki i krakowski*, Polski Słownik Biograficzny, t. 22, [miejsce wydania]1977, s. 231, 232; B. Śliwiński, *Mikołaj Mściwujowicz, Przyczynę do badań nad rodem Lisów*, „Rocznik Gdański”, 39 (1979) z. 1, s. 75-89; S. Łaguna, *Dwie elekcje, w: tegoż [?]: Pisma*, Warszawa 1915 s. 168; F. Sikora, *O rzekomej dominacji politycznej*. [proszę dopisać miejsce wydania, rok]; J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku*, cz. III C, *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. 8, Warszawa 1999, s. 28-29.

krytyki pod adresem Koniecpolskiego, gloryfikował natomiast biskupa Oleńskiego, reprezentującego inną opcję polityczną niż kanclerz. Sytuacja powyższa zaważyła na wejściu do historiografii poglądów niejednokrotnie pomniejszających znaczenie Jana Tazski, które nie pokazywały pełnego obrazu jego uczestnictwa w gabiniecie władzy Królestwa Polskiego. Tak np. na podstawie krytyki dostępnych źródeł, dogłębnej analizy realiów politycznych oraz późniejszych nadań ziemskich, jakie Jan otrzymał od Władysława Jagiełły, dr Zawitkowska podważyła tezę Ludwika Kolankowskiego i Ewy Maleczyńskiej, jakoby podczas zjazdu w Sandomierzu (14-23 lutego 1431) Koniecpolski wraz z wielkorządcami Królestwa oskarżył króla o samowolne rozporządzenie Litwą z powodu oddania litewskiego tronu w ręce Świdrygiełły i podkreśliła lojalność kanclerza wobec swego protektora (s. 130-132)². Rozbieżność poglądów między historykami na temat działalności politycznej Jana Koniecpolskiego nie dziwi zważywszy na fakt, że wiek XV przyniósł poważne przeobrażenia w funkcjonowaniu kancelarii królewskiej, która stała się instytucją o różnych funkcjach wykonawczych. Jednoznacznie uchwylenie zawilej roli politycznej na kanclerskiej pozycji w tamtym okresie jest rzeczą bardzo trudną. Polityka kancelarii wiązała się przede wszystkim z realizowaniem linii ideowej dworu królewskiego, co sytuowało kanclerza nie tylko przy boku monarchy, ale często także w wirze rywalizacji między zwalczającymi się stronnictwami politycznymi i w działaniach dyplomatycznych zagranicą.

Elementem, który ułatwia zrozumienie roli politycznej Jana Tazski w Królestwie Polskim jest powiązanie jego pracy kancelaryjnej z wydarzeniami politycznymi rozgrywającymi się w Polsce i pozostałych krajach znajdujących się w orbicie wpływów dynastii jagiellońskiej: na Litwie, Węgrzech i w Czechach. W rozdziałach dotyczących kanclerza Autorka umieściła rozbudowane opisy ówczesnej sytuacji politycznej i pokazała jej wpływ na działalność dostojnika. Jako kanclerz królewski Jan działał bowiem w określonych warunkach geopolitycznych, które wymuszały na nim dogłębną znajomość stosunków politycznych panujących w Królestwie Polskim i poza jego granicami, a także miejsca jakie zajmował w nich dwór królewski. Strategia trzech pierwszych Jagiellonów i związana z nią orbitość wydarzeń politycznych wyczały kierunek działań kancelarii królewskiej. Jan Tazska brał udział w rozlicznych wyprawach królewskich, a także w poselstwach zagranicznych, podczas których reprezentował stanowisko dworu królewskiego.

Dobrze, że dr Zawitkowska zanalizowała schemat działalności kancelarii królewskiej w okresie, w którym kierował nią Koniecpolski. W tym miejscu Autorka nie odkryła nowych aspektów działalności tej instytucji, gdyż problematyka jej złożonego funkcjonowania była już wcześniej przedmiotem wnikliwych studiów prowadzonych przez Jadwigę Krzyżaniakową i Irenę Sułkowską-Kurasiową³. Mi-

² L. Kolankowski, *Polska Jagiellonów: Dzieje polityczne*, wyd. 3 popr. i uzupeł., Olsztyn 1991, s. 89; E. Maleczyńska, *Rola polityczna królowej Zofii Olszańskiej na tle walki stronnictw w Polsce w latach 1422-1434*, „Archiwum Towarzystwa Nauk we Lwowie. Dział II Historyczno-Filozoficzny”, 19 (1936) s. 83.

³ Zob. J. Krzyżaniakowa, *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły. Studium z dziejów...*, cz. I, Poznań 1972; I. Sułkowska-Kurasiowa, *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Anegawonów i pierwszych Jagiellonów 1370-1444*, Warszawa 1977.

mo to wniosła istotny wkład w badania nad kancelarią, gdyż dotarła do niektórych spraw gospodarczo-skarbowych, które pozostawały w zakresie kompetencji Koniecpolskiego.

Obraz działalności publicznej Jana Tazski Koniecpolskiego ilustrują liczne tabele. Pierwsza grupa tabel znajduje się w rozdziale siódmym i zawiera wykaz wszystkich form działalności politycznej kanclerza oraz źródeł, z których autorka czerpała te informacje. Nadto można znaleźć wykaz dokumentów, w których widnieją jego podpisy. Łącznie zestawiała 470 dokumentów, w których występuje Jan Tazska. Kolejna grupa tabel znajduje się w aneksie i dotyczy wszystkich wystąpień publicznych kanclerza. Zestawienie to bardzo dobrze pokazuje itinerarium Jana Tazski oraz charakter jego pracy kancelaryjnej. Również w tych zestawieniach odnajdujemy wykaz źródeł, z których omawiana Autorka korzystała oraz miejsca ich przechowywania. Możliwe, że okaże się on pomocą naukową dla badaczy zainteresowanych osobą Koniecpolskiego. Naukowcy zamierzający prowadzić kwerendę w archiwach mają już opracowany wykaz źródeł i sygnatur archiwalnych, pod którymi można je odnaleźć.

Lektura książki nakazuje zwrócić uwagę także na zgromadzony w obfitości materiał bibliograficzny oraz aparat krytyczny. Oprócz wspomnianych wyżej jednostek archiwalnych dr Zawitkowska wykorzystwała liczne publikacje polskie i obce, poruszające problematykę funkcjonowania kancelarii w późnośredniowiecznej Polsce, genealogię rodów polskich oraz polityki zagranicznej pierwszych Jagiellonów. Niezaprzeczalnym walorem publikacji pozostają także tablice genealogiczne, zawierające wykaz antenatów rodziny Koniecpolskich oraz descendentów wojewody Jakuba aż do synów Jana Tazski. Oprócz wymienienia imion członków rodu i okresu ich życia, autorka określiła stanowiska i godności jakie piastowali jako dostojnicy państwowi i kościelni oraz zaznaczyła ich pokrewieństwo z pozostałymi rodami możnowładczymi. Tablice genealogiczne bardzo przejrzysto pokazują miejsce zajmowane przez Koniecpolskich w elicie władzy Królestwa Polskiego, a niekiedy także w strukturach kościelnych.

Z konieczności chciałybyśmy skierować pod adresem Autorki drobny zarzut z powodu bardzo ogólnego potraktowania problematyki życia prywatnego i rodzinnego Jana Tazski. Miejscami pojawiają się informacje na temat dzieciństwa i kształcenia domowego Jana, śmierci ojca, mariażu z Dorotą z Sienna i synach pochodzących z tego związku, starania o probostwo dla syna Jakuba, czy troski o powiększenie kompleksu dóbr ziemskich. Wprawdzie dr Zawitkowska celowo ograniczyła publikację do rozważań nad urzędem kanclerza w odniesieniu do postaci tytułowej, niemniej uważam, że w tak obszernej monografii Koniecpolskiego przydałby się osobny rozdział poruszający problematykę jego życia rodzinnego, a także włodarzenia dobrami ziemskimi będącymi jego własnością.

Kończąc pragnę podkreślić, że książka dr Wioletty Zawitkowskiej wniosła cenny wkład w stan badań nad osobą kanclerza Jana i rodziny Koniecpolskich. Przedstawiła nie tylko działalność polityczną i gospodarczą Jana Tazski, ale wyjaśniła również mechanizmy, które wywarły wpływ na znaczenie polityczne Koniecpolskich i niepospolitą karierę urzędniczą przedstawiciela tego rodu, uwzględniając chociażby takie czynniki jak tradycję rodową i wzrost znaczenia politycz-

nego roku w poprzednim stuleciu. Dzięki dokładnej kwerendzie źródłowej, dogłębnej lekturze poprzednich publikacji i zweryfikowaniu poglądów zawartych w niektórych spośród nich, dr Zawitkowska posunęła naprzód stan badań nad znaczeniem rodziny Koniecpolskich w XV-wiecznej Polsce. Tym samym zrealizowała cele, o których mówiła we wprowadzeniu. Obszerna monografia kancelarza z pewnością będzie cenną pomocą dla historyków, którzy zechcą pogłębić badania nad rodem Pobogów i rodziną Koniecpolskich, elitami politycznymi Królestwa Polskiego czy też funkcjonowaniem kancelarii królewskiej w średnio-wiecznej Polsce.

KS. EDWARD WALEWANDER – LUBLIN

[Recenzja]: *Faszination Astronomie – eine Spurensuche in der Melker Stiftsbibliothek*, red. G. Glaßner OSB, Melk 2009, ss. 132, ilustr.

Austriacki klasztor benedyktyński w Melku, malowniczo usytuowany nad Dunajem, jest znany w świecie jako perła architektury barokowej. Ze względu na bogate zasoby archiwalne i księgozbiór biblioteki klasztornej jest mekką dla uczonych z różnych dziedzin nauki z całego świata.

Dyrektor biblioteki klasztornej, o. prof. dr Gottfried Glaßner OSB, zainicjował ostatnio bardzo interesującą serię wydawniczą pod wymownym tytułem *Theosaurus Mellicensis* i jest jej redaktorem. Tom I serii ukazuje niezwykle bogactwo zbiorów astronomicznych tej placówki. Do współpracy pozyskał wybitnych znawców tej rzadko podejmowanej problematyki badawczej nie tylko z terenu Austrii.

Paul Beck (Melk) i Georg Zotti (Wiedeń) przedstawiają unikatowe zasoby biblioteczne, które miały szczególne znaczenie w procesie rozwoju nauk przyrodniczych w ogóle. Dobrze zorientowanego czytelnika, zwłaszcza Polaka, razi stwierdzenie autorów, że Mikołaj Kopernik to „niemiecko-polski” duchowny i astronom (s. 9). Redaktor wydania i Karl Heinz Keller (Wiedeń) są autorami kolejnego rozdziału na temat losów rękopisu kodeksu astronomicznego z drugiej połowy XV w., pochodzącego z biblioteki klasztoru w Melku. To cenne dzieło znajduje się obecnie w Yale Medical Library w USA. Giles Davison (Londyn) i G. Glaßner przedstawiają życie i twórczość astronoma amatora, XVII-wiecznego uczonego Johannes Haringhausera. Omówione są w nim zbiory biblioteczne tego uczonego, związanego z Melk, których duża część znajduje się obecnie w Melku. Znaczeniem Haringhausera dla nauki zajmuje się w swym studium także Vittoria Feola z Brukseli. W recenzowanej pracy nie zabrakło analizy *Coronellis Cosmos* w zasobach Biblioteki Klasztornej w Melk. Pisze o nich Nora Párr z Wiednia. Ostatni rozdział pracy, autorstwa G. Glaßnera i Christine Preiner (Melk), opisuje próby utworzenia w Melku obserwatorium astronomicznego za rządów Marii Teresy (1740-1780). Inicjatywa ta upadła ostatecznie w 1771 r.

Recenzowana praca to wartościowe źródło dla osób zajmujących się astronomią, a także dla wszystkich, którzy interesują się odkrywaniem i coraz lepszym